атырған, баўырсақ писириўге таярлық көрип атырған ҳаяллар менен қоса баласын емизип отырған ҳаял ҳәм пүткил аўыл, қәуимниң тойға таярланыў процесин сәўлелендирип берген. Картинаны көрген инсан қарақалпақлардың миллийлиги менен жақыннан таныс болмаса да, дәрҳал картинадағы көринислерден түркий халықлардың бири екенлигин аңлайды ҳәм тереңирек нәзер аўдарса, қара үйлерге көзи түскеннен инсанның қыялы қарақалпақларды елеслетеди деп ойлаймыз. Сонлықтан да, художник киши детальларды да мазмунды аңлатыўда шебер пайдалана алған.

Ол дөретиўшилигиниң соңғы жылларында түрли ағым бағдарларда дөретиўшилик етип, жаңа аппликация техникасын бирлестириўге ҳәрекет етеди. Бул процесте түрли реңли сабақлардан пайдаланады. Бундай картиналарға «Саҳра қосығы», «Жас шаңарақ», «Алма терими» сыяқлы картиналарды атап өтиўге болады.

Көркем өнер тараўларының қайсы бирин алып қарасақ та, инсанға руўхый заўық бағышлайды. Әсиресе, сүўретлеў өнери әлемниң гөззаллығын бояўлар ҳәм қылқәлем арқалы сәўлелендире алыўы нәтийжесинде ажыралып турады. Дөретиўшилер сөзсиз, реңлерден пайдаланыў арқалы аңлатпақшы болған ой-қыялларын сүўретлеп береди.

Бизиң қарақалпақ елинде де сүўретшилик өнерин пүткил денеси менен сезиниўши, барлық ой-қыялларында елимизди, халқымызды, ана тәбиятымызды сәўлелендириўге ҳәрекет еткен ҳәм буннан ләззетленсе де ҳеш қашан шаршамаған талант ийесиниң бар екенлиги ҳәм оның қарақалпақ мәдениятын, турмыс тәризин, этникалық өзгешеликлерин өз дөретпелеринде кеңнен сәўлелендирип туўысқан ҳәм шет ел халықларына таныта алғанлығы менен мақтаныш етсек арзыйды.

Әдебиятлар

1. Арзыев Р. Различные культуры – единый мир. Новости культуры, 2013.
2. Бердимуратов Қ. Картиналар сөйлейди (очерк) Әмиўдәрья журналы, 1986, №1.
3. Утегенова У. Халық художниги. Сәният, 2015, №3-4.
4. Турдымуратова Г. Многоцветье палитры. Советская каракалпакия, 1992.
5. Турдымуратова Г. Кистью художника. Советская каракалпакия, 1984. №233.
6. Хожамуратова П. Өмир гүзи – алтын пасыл. Еркин Қарақалпақстан, 2015, №52.

РЕЗЮМЕ. Бу мақолада қорақалпоқ художникларидан бири Б.Серекеев ва унинг ижоди таҳлил қилинган. Ижодкорнинг бошқа касбдошларидан фарқи ва йутуқлари ўрганилди ва унинг «Дастлабки қадам», «Йош чавандоз», «Тўйга таййоргарлик» номли асарлари анализга тортилди.

РЕЗЮМЕ. Б.Серекеев -один из каракалпакских художников в этой статье и анализируется его работа. Изучены отличия и достижения художника от других коллег и проанализированы его произведения «Первый шаг», «Юный наездник», «Подготовка к свадьбе».

SUMMARY. B.Serekeev is one of the Karakalpak artists in this article and his work is analyzed. Differences and achievements of the artist from other colleagues were studied and his works "First Step", "Young Rider", "Wedding Preparation" were analyzed.

MÁDENIYAT TARAWÍNDA INNOVACIYALÍQ RAWAJLANÍW

G.A.Saparbaeva – *docent,*
J.G.Reymov –*magistr*
Ózbekstan mámleketlik kórkem óner hám mádeniyat institutı Nókis filialı

Tayanch so‘zlar: madaniyat, ma’naviyat, bo‘sh vaqt, xalq ijodiyoti, tanlov, madaniyat markazi, havoskorlik.

Ключевые слова: культура, духовность, свободное время, народное искусство, конкурс, культурный центр, самодеятельность.

Key words: culture, spirituality, free time, folk art, competition, cultural center, amateur performances.

Mámleketimizde mádeniyat hám kórkem óner tarawın jáne de rawajlandırıw, bul tarawdağı strategiyalıq máselelerdi sheshiw, ásirese basqarıw sistemasın durıs jolǵa qoyıw

hám mashqalalardı sheshiw arqalı joqarı nátiyjelilikke jetilisiwdiń wazıypaları basqıshpa basqısh ámelge asırılmaqta. Jurtımızda joqarı dárejedegi rawajlanıwdı gózlegen Jańa Ózbekstan xalqınıń atap aytqanda, keleshegimiz bolǵan jaslarımızdıń ruwxiylıǵın, dúnyaǵa kózqaraslarında pikirlewin keńeytiw, mádeniyatın joqarılatıw. Sonday-aq, kórkem ónerge bolǵan qızıǵıwshılıǵın arttırıw búgingi kúnniń áhmiyetli máselelerініń biri sanaladı. Xalıqtıń kórkem mádeniyattı iyelewge umtılıwı bul professional bolmaǵan iskerlik dep te atalıwı múmkin. Sebebi, kórkem háweskerlik - insaniyat tárepinen kórkem tájiriybe tiykarında rawajlanıw basqıshı bolıp tabıladı hám professional bolmaǵan kórkem proceske ańlanadı. Kórkem háweskerlik hárqanday insanda qáliplesken boladı. Onı júzege shıǵarıw ushın jámiyet tárepinen basqarılatuǵın mádeniyat mákemeleri óz iskerligin alıp baradı. Bul mákeme Mádeniyat orayı dep ataladı. 2023-jıl 22-dekabrde Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoevtiń basshılıǵında Ruwxiylıq hám aǵartıwshılıq keńesiniń keńeytilgen májilisinde shıǵıp sóylewinde, “Búgin mánáwiyat basqa tarawlardan on adım aldında júriwi, ruwxıylıq jańa kúshke, jańa háreketke aylanıwı kerek” degen edi. Insannıń jumıs islewi, qandayda bir iskerlik penen shuǵıllanıwı qanshelli zárúr bolsa, onıń fizikalıq hám ruwxıy sharshaǵanın shıǵarıw, mádeniy dem alıwında tábiyiy mútájlik esaplanadı. Bárqulla úzliksiz isleytuǵın qanday da bir úskene yaki mexanizm bolmaǵanınday, dem almastan, toqtawsız jumıs isleytuǵın adamnıń bolıwı da múmkin emes. Miynet etiw, fizikalıq hám aqlıy zorıǵıw dárejesi menen dem alıw arasındaǵı múnásibettiń saqlanıwı insannıń salamat túrde jumıs islewiniń nátiyjeliligin asıradı. Demek hárbir shaxstıń jumıs waqtınan sońǵı waqtı fizikalıq hám ruwxıy tárepten rawajlanıwı, óz qızıǵıwshılıǵı boyınsha paydalı shınıǵıwlar menen shuǵıllanıwı ushın qanshelli muǵdarda bos waqıt imkaniyatın jaratıp bergenligi jámiyettiń ulıwma insanıylıǵınan, onda ádalatlı qaǵıydalardıń ústinliginen derek beredi. Bos waqıt - dem alıw, sharshaǵandı shıǵarıw, ruwxıy hám fizikalıq qarar tabıwı ushın sarplanatuǵın waqıt esaplanadı. Bunnan qanday paydalanıw hár kimniń óz ıqtıyarında boladı. Bos waqıt bilim hám tájiriybe asırıw, sociallıq-siyasiy iskerlik, sport hám háweskerlik dóretiwshilik penen shuǵıllanıw, mádeniy dem alıw, mádeniy dem alıw baǵlarında dem alıw sıyaqlı iskerlik penen shuǵıllanıw múmkin.

Mámleketimizde barlıq tarawlarda úlken reformalar, jańalanıwlar ámelge asırılıp, bul ózgerisler mádeniyat hám kórkem óner, ruwxıy-aǵartıwshılıq salalarında bolmaqta. Házirgi kúnde Ózbekstan Respublikası Mádeniyat ministrligi diziminde jumıs alıp barıp atırǵan 837 mádeniyat orayı bar. Sonıń ishinde Qaraqalpaqstan Respublikası Mádeniyat ministrligine qaraslı 60 mádeniyat orayı xalıqqa mádeniy xızmet kórsetedi. Mádeniyat mákemesiniń tiykarǵı wazıypası – bul kórkem óner túrlerine qızıǵıwshılıqtı arttırıwdan ibarat. Kórkem óner túrlerine- qosıq hám oyın, drama, saz ásbapları, súwretshilik, duwtar, xalıq sazları, kórkem bezew, arxitektura, baqsıshılıq, qızıǵıwshılar birlespesi, naǵıs oyıwshılıq, pishiw, tigiw h.t.b kiredi. Kórkem ónerdiń túrleri boyınsha háweskerler óz talantların qızıǵıwshılıǵı boyınsha bilim alıw arqalı arttıradı. Háweskerlerdiń jası sheklenbewi múmkin. Mádeniyat orayları xalıqqa mádeniy xızmet kórsetiw sıpatın jaqsılaw, olardıń mádeniy mútájliklerin qanaatlandırıw hám bos waqıtlarınıń mazmunlı ótiwin támiyinlew, dóretiwshilik jámáátlerdiń milliy qádiriyat, úrp-ádet hám dástúrlerin ózinde sáwlelendirgen úlgili baǵdarlamalardı qáliplestiriw:

- xalıq dóretiwshiligi hám kórkem háweskerlik kórkem ónerin saqlap qalıw hám rawajlandırıw, kórkem hám ámeliy dóretiwshilik jámáátleri, háweskerlik jámáátlerdi shólkemlestiriw hám olardıń iskerlik júritiwi ushın qolaylı shárayatlardı jaratıw hámde dóretiwshilik proceslerdi sistemalı túrde bayıtıp barıw;
- balalardı dógereklerge qamtıw, shet tillerin úyreniw hám “oratorlıq mádeniyatı” kursların shólkemlestiriw, xalıq dóretiwshiliginiń barlıq janr hám jónelislerin, háweskerlik kórkem óneri hám materiallıq emes mádeniy miyrastı keńnen úgit-násiyatlaw hám de olardı tiykarǵı halında keleshek ávladqa jetkeriw;
- ádebiyat hám de kórkem óner ǵayratkerleri hám professional dóretiwshilik toparlar menen ruwxıy-aǵartıwshılıq, mádeniy-ǵalabalıq ilajlardı shólkemlestiriw, olardıń qatnasında xalıqtıń, tiykarınan, jaslar menen kórkem ushırasıwlar shólkemlestiriw;
- tańlawlar, xalıq dóretiwshilik hám tamasha kórkem ónerіniń rayon (qala) festivalların ótkeriw, talantlı jaslardı anıqlaw, dóretiwshi jaslardı qollap-quwatlaw;
- ǵalabalıq bayram, tamasha hám xalıq seyillerin shólkemlestiriw, sociallıq-mádeniy tarawda yuridikalıq hám fizikalıq shaxslar menen dúzilgen shártnamalar boyınsha olarǵa pullı xızmetler kórsetiw;
- turli dógerekler, studiyalar, kurslar, qızıǵıwshılar klubları, kórkem háweskerlik já-

máátlerin muwapıq jónelislerde shólkemlestiriw. Sonday-aq, mádeniyat oraylardıń iskerlik maqseti - Ózbekstan Respublikasında milliy mádeniyattı jáne de rawajlandırıw, xalıqqa mádeniy xızmet kórsetiw sıpatın jaqsılaw, olardıń mádeniy mútájliklerin qanaatlandırıw hám bos waqıtların mazmunlı ótkeriwdi támiyinlew, dóretiwshilik jámáátlerdiń milliy qádiriyat, úrp-ádet hám dástúrlerdi ózinde sáwlelendirgen úlgili baǵdarlamalardı qáliplestiriw, xalıq dóretiwshiligi hám háweskerlik kórkem ónerin saqlap qalıw hám rawajlandırıw, túrli dógerekler, studiyalar, kurslar, qızıǵıwshılar klubları, kórkem háweskerlik jámáátlerin shólkemlestiriw hám olardıń iskerliklerin alıp barıw ushın qolaylı sharayatlar jaratıwdan ibarat. Professional bolmaǵan kórkem process eki tiykarǵı túrde: birinshiden, uyımlaspaǵan túrde, bunda adamlardıń kúndeliklı kórkem tájiriybeleriniń estetikalıq mútájlik hám kórkem dóretiwshilik qábiletleriniń payda bolıwı tárizinde, ekinshiden, uyımlastırılǵan, bunda jámiyet hámde usı process qatnasıwshılarınıń ózleri qızıǵıwshılıqlarına umtılıwdıń ıqtıyarlı túrinde maqsetke muwapıq shólkemlestirilgen, rawajlandırıw hám jedellesiwge baǵdarlanǵan boladı. Háweskerliktiń birinshi wazıypası bos waqıt bolıp belgilenedi, bul iskerlikti eki túrge ajıratıp kórsetiliwi haqqında atap ótemiz:

▶ Birinshiden háweskerlikke qatnasıwshı kóbinese bos waqıttı tiykarǵı maqset dep esaplaydı hám mádeniy dem alıwdıń imkaniyatın jaratıwǵa qatnasadı.

▶ Ekinshiden, jámááttegi shınıǵıwlarǵa qatnasadı hám ekinshi kásip sıpatında bilim alıwı menen óz talantların rawajlandıradı hám dóretiwshilik jolın qáliplestire baslaydı. Kórkem háweskerlikti rawajlandırıwdıń tiykarında tárbiyalıq jumıslardı úgit-násiyatlaw menen birge mádeniy rawajlanıwda xalıq milliy qádiriyatlarınıń dúrdanaların xalıqqa jetkerip beriw hám keńnen en jaydırıwdan ibarat. Kórkem háweskerlik jámáátlerin rawajlandırıwda kórkem basshınıń wazıypaları:

▶ Kórkem basshı qatnasıwshılarına (dógerek aǵzalarına) dóretiwshilik tájiriybeni bilim alıw kónlikpesi arqalı erisedi;

▶ Tájiriybe arqalı dógerek aǵzalarınıń bilim alıwın hám onıń tárbiyalıq rawajlanıwı hámde ámeliy sabaqlardı shólkemlestiredi;

▶ Dógerek aǵzalarınıń jetiskenliklerin saxnalar arqalı keń túrde xaıq názerine usınıw hám en jaydırıw;

▶ Úgit násiyatlaw baǵdarın bayıtıw hám xalıqtıń kórkem ónerge bolǵan qızıǵıwshılıǵın arttırıwda dóretiwshilik talapların úyrenip barıw talap etiledi.

▶ Xalıqtıń bos waqtın támiyinlewde háweskerlerdi dógerek túrlerine qamtıw hám dóretiwshilikti qáliplestiriwdiń usıllarınan paydlanıw. Kórkem háweskerlik jámáátleriniń atqaratuǵın wazıypası:

❖ Sheber atqarıwdıń tárbiyalıq usılı;

❖ Atqarılatuǵın shıǵarmalardıń nátiyjeliligine erisiw;

❖ Shıǵarmalardı úgit násiyatlawda milliylik dástúrlerdi qollanıw;

❖ Watandı jırlawshı tematikaǵa tiykarlanıw;

❖ Ulıwma insanıylıq qádiriyatlarǵa súyeniw;

❖ Jaslar turmısın sáwlelendiriwshi baǵdarlamalardı islep shıǵıw;

❖ Milliy ózlikti ańlawǵa tiyisli ilajlardı shólkemlestiriw;

❖ Xalıqaralıq doslıq temalarǵa baylanıslı ilajlardı ótkeriwden ibarat.

❖ Prezidentimizdiń, ruwxıy turmısımızdıń jańa kúsh, jańa háreketine aylanıwı kerekligin atap ótkenindey ruwxıylıq, mádeniyat, aǵartıwshılıq iskerligi kámil insannıń qálip-lesiwinde girewli orın tutadı.

Ádebiyatlar

1. Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон стратегияси. Тошкент. “O‘zbekiston”. 2021 yil.
2. Azamat Haydarov. Madaniyat va san’at sohasini boshqarish asoslari. G‘.Gulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi. Toshkent. 2016.
3. Ikramov S.T., Xolmo‘minov M.Z. San’at va madaniyat sohasini zamonaviy boshqaruv usullari. Uslubiy qo‘llanma. - Toshkent:” Ijod-print”, 2023.
4. To‘ychiyeva S. Saparbaeva G. awdarması Mádeniyat hám kórkem óner tarawı iskerligin shólkemlestiriw hám basqarıw. Sabaqlıq.- Tashkent, “Firdavs-shoh”, 2023.

REZYUME. Maqolada Yangi O‘zbekistonning rivojlanishida ma’naviyat hayotimizning yangi kuch, yangi harakatining mahsuli sifatida kelajagimiz bo‘lgan yoshlar tarbiyasining asosiy masalasi va aholining bo‘sh vaqtini mazmunli o‘tkazishda madaniyat markazlarida innovatsion ish jarayonlari haqida nazariy tushunchalar berilgan.

РЕЗЮМЕ. В статье в развитии Нового Узбекистана духовность – новая сила нашей жизни, продукт нового движения, главный вопрос воспитания молодежи, которая – наше будущее, и

теоретические концепции об инновационных процессах работы в культурных центрах. в осмысленном проведении свободного времени населения.

SUMMARY. In the article, in the development of New Uzbekistan, spirituality is a new force of our life, a product of a new movement, the main issue of educating young people, who are our future, and theoretical concepts are given about innovative work processes in cultural centers for meaningful leisure time of the population.

QADRIYATLAR VA YOSHLAR TARBIYASI

I.M.Urazbaev - *o‘qituvchi*
O‘zbekiston davlat san’at va madaniyat instituti Nukus filiali

Tayanch so‘zlar: qadriyat, madaniyat, ma’naviyat, jamiyat, yoshlar
Ключевые слова: ценности, культура, духовность, общество, молодежь
Key words: values, culture, spirituality, society, youth

Bugun yurtimizda tinchlik va barqarorlik hukm surayotganiga qaramay, bundan buyon ham mustaqillikni asrab-avaylash, himoya qilish va mustahkamlash ustivor maqsad bo‘lib qolaveradi. Bu, bir tomondan, mustaqillik biz uchun, avvalo, o‘z taqdirimizga o‘zimiz egalik qilish huquqi, kelajagimizni o‘z qo‘limiz bilan barpo etish, yurtimiz boyliklaridan faqat xalqimiz va vatanimiz manfaati yo‘lida foydalanish huquqini bergani O‘zbekiston yoshlari ham ana shu oliy ne’matdan bahramand bo‘layotgani bilan bog‘liq bo‘lsa, ikkinchidan, mustaqillik yillarida ana shu muqaddas qadriyat va milliy an’analarga tayangan holda yashash huquqini ham berdi. Uni saqlab qolish uchun mustaqillikni asrab-avaylash kerak bo‘ladi. [1]

Ma’lumki, mustaqillikgacha milliy o‘zlikni anglashga bo‘lgan tabiiy intilish johilona inkor etilar edi. Navro‘z, ramazon, qurbon hayiti kabi muqaddas milliy bayramlar taqiqlangan edi. Amir Temur, Imom Buxoriy, Imom Termiziy, Ahmad Farg‘oniy, Baxouddin Naqshband, Hoja Ahmad Yassaviy, Najmiddin Kubro kabi ajdodlarimizning, Abdulla Qodiriy, Abdurauf Fitrat, Abdulhamid Cho‘lpon, Mahmudxo‘ja Behbudiy kabi milliy-ozodlik harakati fidoyilarining nomlarini xalqimiz xotirasidan o‘chirib tashlashga harakat qilinar edi. Bugun mustaqillik tufayli ularning nomlari, milliy-ma’naviy qadriyatlarimiz tiklanib, o‘zligimizni chuqurroq anglab bormoqdamiz. Bugun yoshlar o‘z milliy tarixini o‘rganmoqda. Ona tili, madaniyat, urf-odat va an’analarining qayta tiklanib borayotgani ularni o‘zligini anglashga shart-sharoit yaratib berayotgani ham muhim yutiqdir. “Bugun yoshlar shunchaki milliy ma’naviy qadriyatlarini o‘rganib qolayotgani yo‘q. Ular dunyo xalqlari erishgan yutuqlardan bahramand bo‘lmoqda. Xorijiy davlatlarda o‘qish, bilim olib, fan-texnika yutuqlari, ilg‘or texnologiyalarni egallab jamiyatimiz ijtimoiy hayotiga joriy etish imkoniyatiga ega bo‘lmoqdalar”. Ma’lumki, tarbiya inson shaxsi ma’naviyatini, e’tiqodini, o‘zini anglash, yonatrofga bo‘lgan munosabatini shakllan-tirishga qaratilgan jarayondir. Shunday ekan, ushbu jarayon mutanosibligini ta’minlashda ta’lim- tarbiya ishini uyg‘un tarzda olib borish lozim bo‘ladi. Ta’lim orqali yoshlar haytida o‘z o‘rinlarini topishda ma’lum bir kasb-hunarni o‘rganish bilan birga, o‘zlarini bo‘lajak hayotga tayyorlab boradilar. Xalqning ma’naviyati va madaniyati, uning haqiqiy tarixi va o‘ziga xosligi, qayta tiklanayotganligi, jamiyatimizni yangilash va taraqqiy ettirish yo‘lida muvaf-faqiyatli ravishda olg‘a siljitishda hal qiluvchi, ta’bir joiz bo‘lsa, boshlovchi ahamiyatga egadir.

Mustaqillik esa ana shu vazifani amalga oshirishning muhim sharti hisoblanadi. Xalq yoki millat o‘z taqdirini o‘zi belgilash huquqiga ega bo‘lsagina, o‘zining mustaqil taraqqiyot yo‘lini erkin belgilab olishi, yoshlarni o‘z milliy qadriyatlari negizida tarbiyalash mumkin. Biroq jamiyat hayotining barcha jabhalarini erkinlashtirmasdan haqiqiy erkinlikka erishib bo‘lmaydi. Erkinlik g‘oyasi va xalqning ma’naviy merosi ming yillar mobaynida Sharq xalqlari uchun yuksalishning qudratli manbai bo‘lib xizmat qilgan. Sharqda shaxs erkinligi va huquqlari, xatti-harakati, xulq-atvori, ja-miyatdagi o‘rni, ma’suliyatini idrok etish darajasiga baho berilganda muayyan guruh, etnos, xalq, millat, jamiyatning manfaatlari, huquqlariga alohida qadriyat va an’analardan kelib chiqqan holda yondashiladi. Mustaqil O‘zbekistonning kuchli davlatdan kuchli jamiyat